

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Ефективна професійна підготовка майбутнього вчителя неможлива без самоосвіти, самовиховання та саморозвитку. Навчання і самонавчання студента потребує не лише знання ним форм і методів аудиторної роботи та роботи з книгою, іншими сучасними джерелами інформації, але й застосування деяких вольових зусиль, розвитку певних особистісних якостей.

Успішність педагогічної діяльності багато в чому залежить від уміння і здатності педагога мобілізувати свої зусилля на систематичну розумову працю, раціонально будувати свою діяльність, переборювати труднощі під час самостійної підготовки до занять, знімати емоції і психічні перевантаження, керувати своїм емоційним станом. Ці якості не даються від народження чи у вигляді додатку до диплома про вищу педагогічну освіту, а є результатом довготривалої роботи над собою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Загальні теоретичні аспекти самовиховання обґрунтовано у працях К. Абульханової-Славської, А. Арета, Б. Ананьєва, І. Беха, А. Кочетова, С. Ковальова, Ю. Орлова, С. Рубінштейна, Л. Рувінського, Г. Ситіна та інших. Методичні аспекти самовиховання розкрито у дослідженнях Д. Карнегі, А. Кочетова, В. Оржеховської, Г. Селевко, Т. Іржі. Серед частини студентів панує думка, що педагогічні здібності, педагогічний талент – це щось вроджене, через що інколи нехтується роль самоосвіти і самовиховання у роботі таких студентів. У цей же час, як відзначають ряд дослідників (Д. Грішин, В. Кан-Калик, Н. Нікандров, Л. Рувінський і ін.), запас потенційних сил у людини настільки великий, що навіть студент, який проявляє середні, звичайні здібності, може всебічно розвивати свою особистість і проявити талент у професійній діяльності. Відомий український педагог А. Макаренко неодноразово підкреслював: “Майстром може стати кожний, якщо йому допоможуть і якщо він сам працюватиме”. Твердження видатного вітчизняного педагога К. Ушинського про те, що учитель живе до того часу, поки вчиться, в сучасних умовах набуває особливого значення. Адже вищий навчальний заклад – тільки умова отримання освіти. Не менш актуальна думка про необхідність постійного удосконалення вчителя шляхом невинної роботи над собою, саме життя поставило на порядок денний проблему неперервної педагогічної освіти. Німецький педагог А. Дістервег писав, що для вчителя святим обов'язком є “своє виховання зробити завданням свого життя”. Він вважав, що педагог “лише до того часу здатний насправді виховувати і освічувати, доки сам працює над своїм власним вихованням і освітою”.

Формування мети статті. Проаналізувати стан проблеми у педагогічній теорії та освітній практиці, визначити специфіку формування потреби у професійному самовихованні студентів педагогічного університету.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Чи стане студент справжнім педагогом? Це залежить від того, як він сам працює над своєю особистістю, які його установки, інтереси, потреби, яка його активність щодо оволодіння науковими знаннями і вміннями, наскільки цілеспрямовано, свідомо і наполегливо працює над розвитком у собі тих рис, які утворюють особистість сучасного спеціаліста.

У педагогіці і психології така робота має назву – самовиховання і саморозвиток.

Самовиховання і саморозвиток – це свідомо практична діяльність, спрямована на більш повну реалізацію людиною себе як особистості. *Самовиховання* – це формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети. З точки зору психології, *самовиховання* – це усвідомлювана діяльність людини, яка спрямована на удосконалення самої себе, на вироблення позитивних рис, якостей, звичок і подолання негативних.

Професійне самовиховання і саморозвиток – це свідомо діяльність, спрямована на удосконалення своєї особистості у відповідності з вимогами професії до людини.

Особистісний саморозвиток і професійне самовиховання нерозривно пов'язані між собою. Обидва процеси складні за своєю структурою і здійсненням, проте оволодіння технологією професійного самовиховання і саморозвитку допоможе майбутньому педагогу продуктивно організувати самостійну підготовку до професійної діяльності і скоротить шлях до майстерності.

Самовиховання починається з того часу, коли людина усвідомлює себе як особистість, починає розуміти норми та вимоги суспільства, власні потреби і може правильно оцінювати свої вчинки. Самовиховання бере свій початок у підлітковому віці, проте його ефективність значно зростає у юнацькому віці.

В. Сухомлинський зазначав: “...Підліток стає справжньою людиною лише тоді, коли він навчиться пильно вдивлятися не лише в світ, що оточує його, а й в самого себе, коли він прагне пізнати не тільки речі, явища навколо себе, а й свій внутрішній світ, коли сили його душі спрямовані на те, щоб зробити самого себе кращим, досконалішим”.

Отже, самовиховання бере свій початок із самоусвідомлення, усвідомлення людиною себе як особистості і свого місця в суспільній діяльності людей.

У структурному відношенні самоусвідомлення людини являє собою єдність трьох складових: *пізнавальної* (самопізнання, тобто дослідження, пізнання самого себе); *емоційно-оцінювальної* (самоствавлення, що виявляється у самооцінці); *дієво-вольової, регулятивної* (саморегуляція, тобто уміння особистості керувати станом свого здоров'я, емоціями, почуттями, психічним станом, діями, вчинками, поведінкою).

Самовиховання майбутнього вчителя починається із усвідомлення різниці між уявленням про себе як майбутнього професіонала і його реальними можливостями. Мотивом-збудником роботи над собою є розуміння невідповідності між “Я-реальним” і “Я-ідеальним”. Це є можливим у тому випадку, якщо у майбутнього вчителя наявний професійний ідеал і є здатність до самопізнання. Найпростіший і в той же час найнадійніший спосіб формування професійного ідеалу – самостійне вивчення психолого-педагогічної й філософської літератури, знайомство з життям і творчістю видатних педагогів з метою пошуку свого ідеалу вчителя.

Велике значення для професійного росту вчителя має оволодіння передовим педагогічним досвідом, пошуковою дослідницькою роботою. У результаті ознайомлення з досвідом кращих педагогів, аналізу їх діяльності вчитель краще осмислює закономірності навчально-виховного процесу, вчиться педагогічно правильно сприймати кожен вчинок дитини, знаходити причини конфліктів і шукати способи їх розв’язання.

Важливим для педагога є систематичне вивчення філософської та психолого-педагогічної літератури, законодавчих актів держави про освіту, виховання та навчання, зустрічі з новаторами, участь у роботі методичних об’єднань, семінарів, конференцій, педагогічних читань і т.д.

Незамінними джерелами педагогічної інформації залишається педагогічна преса, радіо, телебачення. Вчителеві необхідно оволодівати новими сучасними джерелами інформації, такими як Інтернет. Всі ці джерела швидко реагують на всі зміни, що відбуваються у системі педагогічної освіти, у навчально-виховному процесі. Вони знайомлять з досвідом педагогів-новаторів, науково-педагогічними новинками, матеріалами різного роду зустрічей, конференцій, поміщають праці відомих вчених-педагогів, вітчизняну і зарубіжну літературу. популярністю серед учителів користуються газети “Освіта”, “Шкільний світ”, журнали “Рідна школа”, “Шлях освіти” і ін., а також ряд зарубіжних періодичних психолого-педагогічних видань.

Самовиховання і самоосвіта вчителя передбачають також ознайомлення з національною системою виховання, що втілює виховну мудрість нашого народу, його кращих вчених, прогресивні традиції українців у родинному вихованні, виховне значення українських народних звичаїв, традицій, свят, обрядів.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у вказаному напрямі. Отже, педагогічну діяльність не можна регламентувати і втиснути у тверді рамки інструкцій. Лише за умови утвердження професійної свободи вчителя можлива ефективна організація процесу професійного самовиховання, професійний ріст учителя. Професійний ріст педагога можна назвати пошуком свого шляху, набуття “власного голосу”, “власного почерку”. Педагог, що володіє свободою самовираження, вміє керувати своїм власним розвитком, може спрямувати свої творчі сили на пошук нових шляхів навчання і виховання учнів.

Щоб досягнути хороших результатів у професійній діяльності, педагогу потрібно систематично вивчати себе, знати свої сильні і слабкі сторони,

постійно формувати в собі той внутрішній стрижень, на якому буде відбуватися не лише професійний, а й особистісний ріст. Саме у педагогічній діяльності особистісний ріст – неодмінна умова досягнення професіоналізму.

Список використаних джерел

1. Мусаева И. П. Формирование педагогической культуры будущего учителя в процессе самовоспитания : дис. ... науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / И. П. Мусаева. – Махачкала, 2001. – 169 с.
2. Шиманович І. В. Формування у майбутніх учителів потреби в професійному самовихованні : автореф. дис. ... наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / І. В. Шиманович. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2008. – 20 с.